

Σημειώσεις για την
Αγροτική Κοινωνιολογία

1ο Μέρος

Βασικές αρχές της αγροτικής κοινωνιολογίας

Ανάπτυξη της γεωπονικής επιστήμης

εντυπωσιακές αυξήσεις στις αποδόσεις

καλλιεργούμενων φυτών

εκτρεφόμενων ζώων

εξασφάλιση της τροφής των εργατικών μαζών

που συγκεντρώθηκαν στις πόλεις

βιομηχανική επανάσταση

επιστημονική ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας

μελέτη της οικονομίας της γεωργικής εκμετάλλευσης

η γεωργική εκμετάλλευση θεωρείται παραγωγική μονάδα

ανάπτυξη των επιστημών

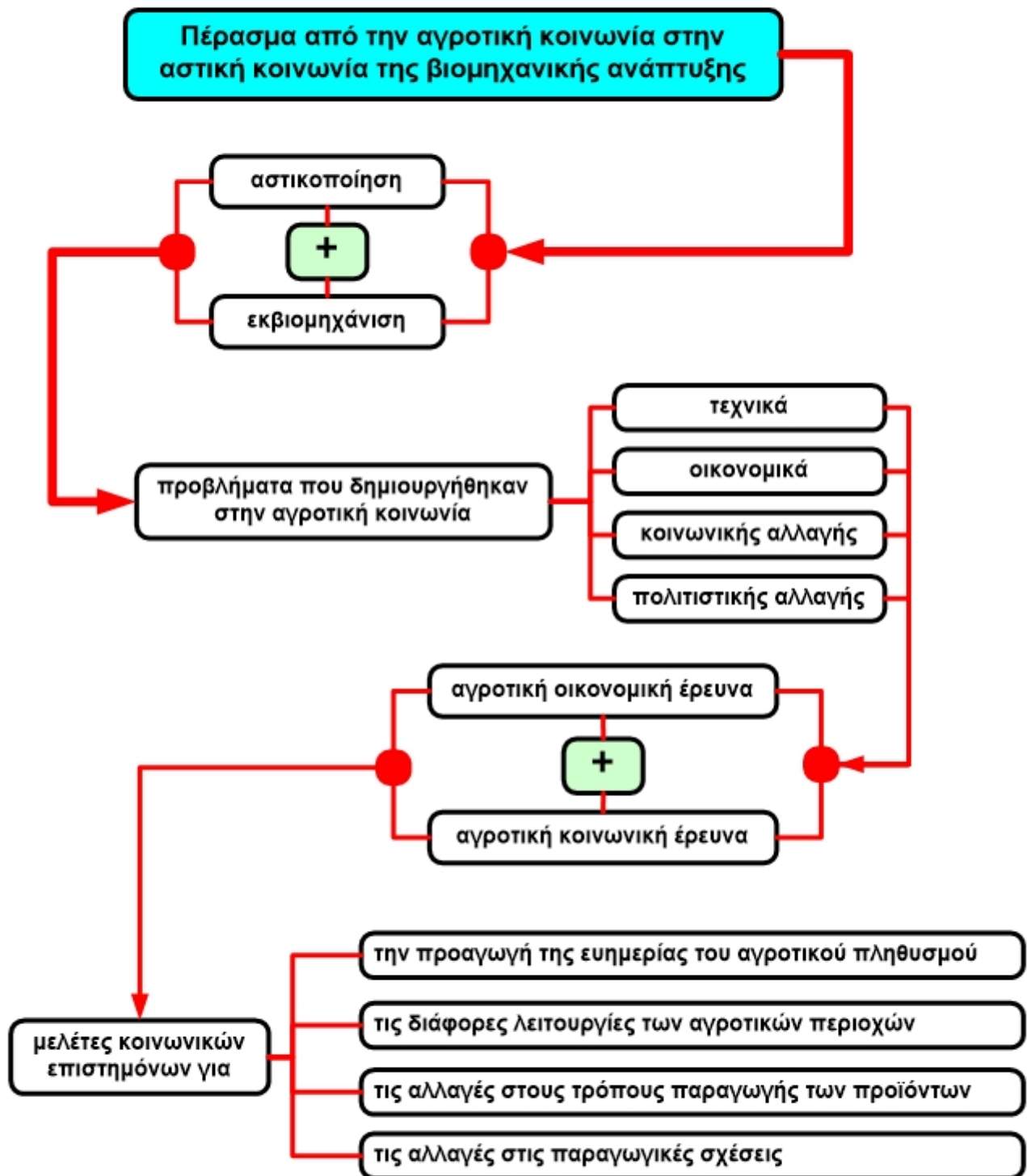
που ενδιαφέρονται για τις σχέσεις της αγροτικής κοινωνίας με τον

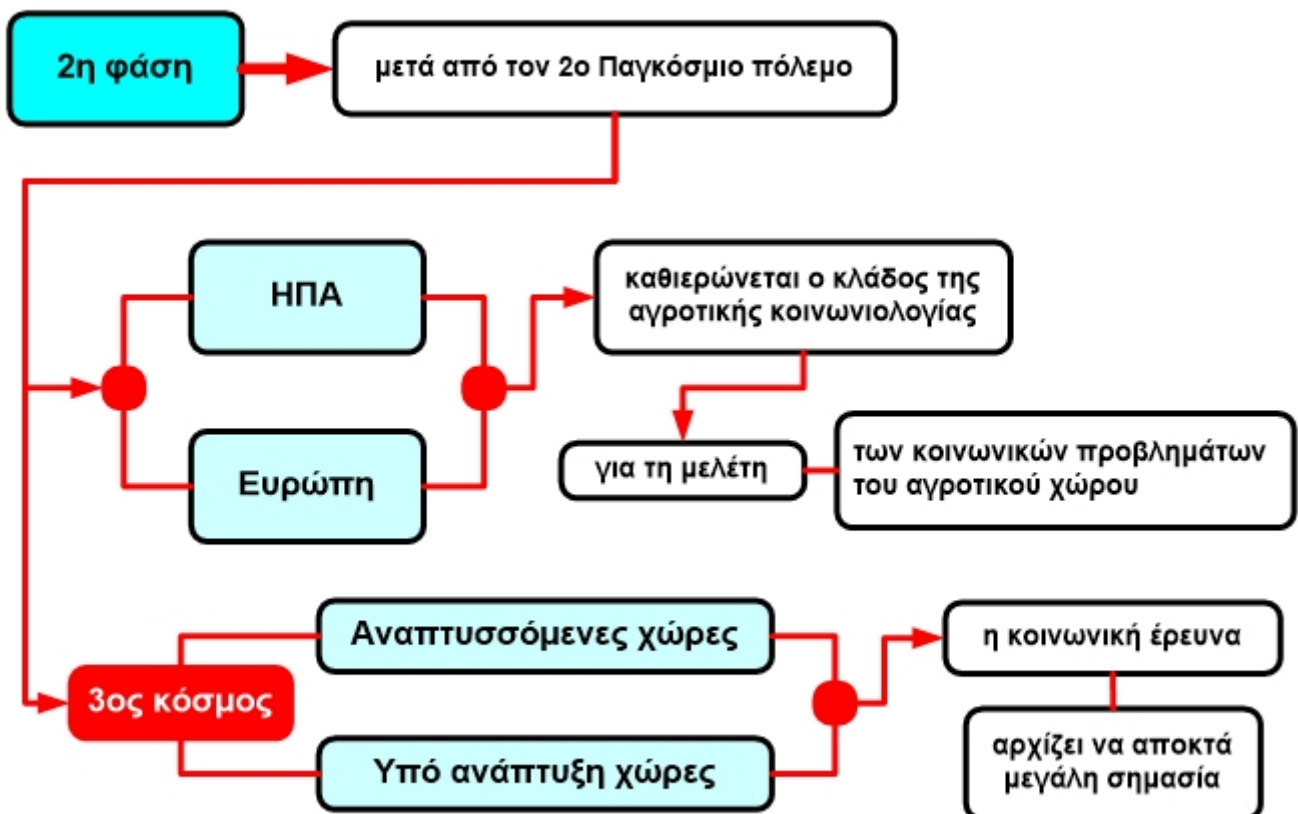
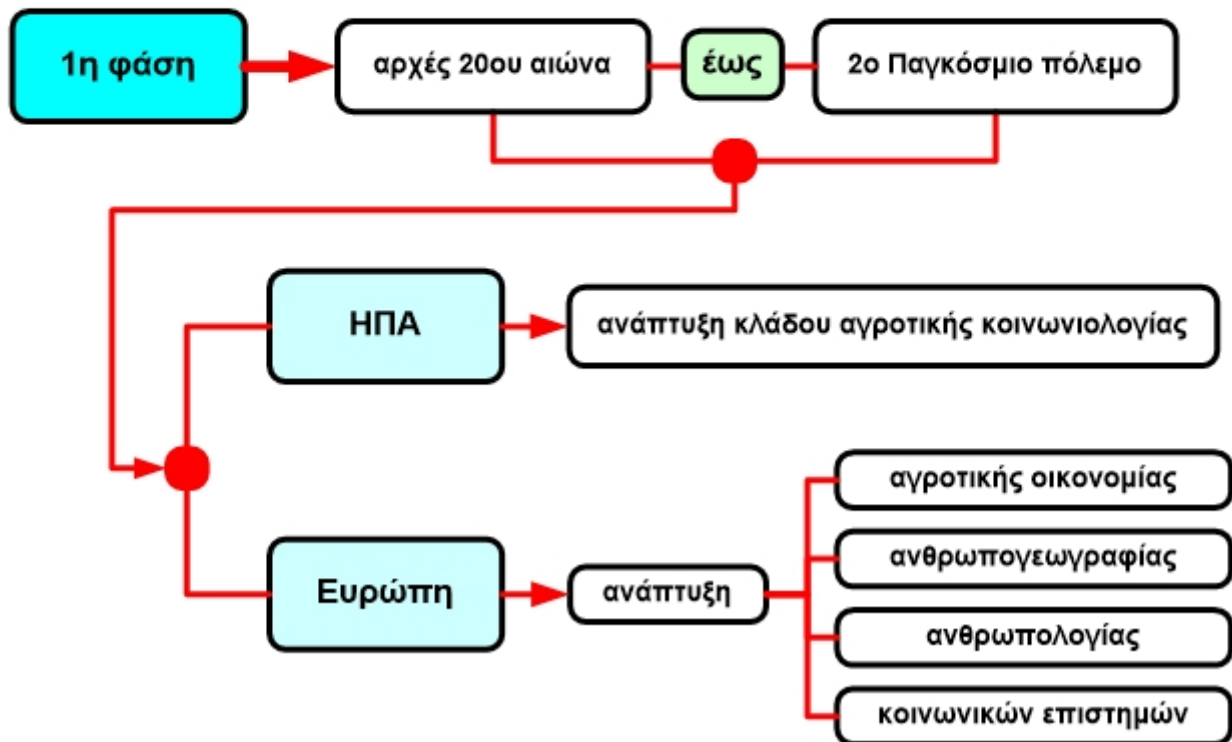
έξω κόσμο

εθνική κοινωνία

διεθνής κοινωνία

αγροτική κοινωνιολογία

Πότε και πώς ξεκίνησε να αναπτύσσεται η αγροτική κοινωνιολογία στις ΗΠΑ;

σελ. 1.5

Πότε;

αρχές 20ου αιώνα

ουσιαστικά

από τη δεκαετία του 1920 και μετά

η αγροτική κοινωνική έρευνα

έχει εμπειρικό χαρακτήρα

ερωτηματολόγια για τη συγκέντρωση των κοινωνικών στοιχείων

στατιστικές μέθοδοι για την ανάλυση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν

Γιατί;

αρχίζουν να γίνονται αισθητές στην ύπαιθρο οι συνέπειες από την ανάπτυξη της βιομηχανίας στα μεγάλα αστικά κέντρα

ο αγροτικός πληθυσμός εγκαταλείπει τις αγροτικές καλλιέργειες

κατεύθνεται για απασχόληση στην αναπτυσσόμενη βιομηχανία των πολέμων

Προβλήματα που δημιουργούνται στην ύπαιθρο

κοινωνικά

διατήρησης και βελτίωσης των φυσικών πόρων

γεωργικής γης

νερού

χλωρίδας

πανίδας

φυσικών καλλονών

Γιατί η αγροτική κοινωνιολογία στις ΗΠΑ, από την αρχή της, προσανατολίστηκε στην αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων της καθημερινής ζωής;

σελ. 1.6

Αγροτική κοινωνιολογία στις ΗΠΑ

Η καταγωγή

τα γεωργικά κολλέγια

Δεσμούς με

Ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης με ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΟ χαρακτήρα

Ομόσπονδο Υπουργείο Γεωργίας

Όχι ιδρύματα γεωπονικής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης

έρευνα

γεωργικοί πειραματικοί σταθμοί των γεωργικών κολλεγίων

Πανεπιστήμια γεωπονικής κατεύθυνσης

έχουν αγροκοινωνιολόγους

Σε ποιες θεματικές περιοχές εστιάζονται τα ερευνητικά προγράμματα που υλοποιήθηκαν στις ΗΠΑ πριν και μετά από τον 2ο παγκόσμιο πόλεμο στην περιοχή της αγροτικής κοινωνιολογίας;

σελ. 1.7

Ερευνητικά προγράμματα που υλοποιήθηκαν στις ΗΠΑ στην περιοχή της αγροτικής κοινωνιολογίας;

Από 1920 έως 1940

σχετικά με την αγροτική κοινότητα

σχετικά με τον αγροτικό πληθυσμό

σχετικά με τον προσδιορισμό των επιπέδων ζωής και ευημερίας στην ύπαιθρο

Μετά από το 1940

σχετικά με τη μετάδοση και αποδοχή καινούργιας γεωργικής τεχνολογίας (μηχανήματα, σπόροι κλπ) και πρακτικών στον αγροτικό χώρο

σχετικά με τη γήρανση του αγροτικού πληθυσμού

σχετικά με την εγκατάλειψη της αγροτικής δραστηριότητας

σχετικά με τα θέματα των κοινωνικών παροχών στον αγροτικό πληθυσμό (ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, νοσοκομεία κλπ)

σχετικά με τις αγροτικές κοινωνίες των "υπανάπτυκτων" και "αναπτυσσόμενων" χωρών

Λατινική Αμερική

Αφρική

Ασία

Μέθοδοι εφαρμογής των αποτελεσμάτων των ερευνών της αγροτικής κοινωνιολογίας των ΗΠΑ στις “υπανάπτυκτες” και “αναπτυσσόμενες» χώρες

για τη μεταφορά της γεωργικής τεχνολογίας

- μέσα μαζικής επικοινωνίας (ραδιόφωνο, τηλεόραση κλπ)
- εκπαιδευτικές μέθοδοι
- μέθοδοι εκλαΐκευσης

ΔΕΝ ΠΈΤΥΧΕ

Αιτίες αποτυχίας

Η αγροτική κοινωνιολογία των ΗΠΑ εστίασε στην εμπειρική έρευνα και όχι στη συνολική θεώρηση των προβλημάτων με τρόπο κριτικό

διότι δεν εξουδετερώθηκαν οι παράγοντες

που καταδίκασαν τον αγροτικό πληθυσμό να ζει κάτω από

- συνθήκες φτώχειας
- συνθήκες κοινωνικής εξαθλίωσης

ΛΥΣΗ

κριτική θεώρηση και όχι μόνο εμπειρική έρευνα

θεσμικές αλλαγές

- συνθήκες γαιοκτησίας
- συλλογική οργάνωση των αγροτών - αγροτικοί συνεταιρισμοί

Πότε ξεκίνησε να αναπτύσσεται η αγροτική κοινωνιολογία στην Ευρώπη;

σελ. 1.9

Πότε;

Μετά από τον 2ο παγκόσμιο πόλεμο άρχισε να αναπτύσσεται η αγροτική κοινωνιολογία στην Ευρώπη

Πριν το 1940

Παρόλο που το ποσοστό του πληθυσμού της Ευρώπης που ασχολείται με τη γεωργία είναι μεγαλύτερο από αυτό των ΗΠΑ

παρατηρείται ότι

σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες διάφορες επιστήμες είχαν εκδηλώσει ενδιαφέρον για την αγροτική ζωή.

Μελέτη των θεμάτων της αγροτικής κοινωνιολογίας στην Ευρώπη πριν το 1940

Γαλλία

αναπτύχθηκε η ανθρωπογεωγραφία

Γερμανία

μάθημα αγροτικής πολιτικής στο πρόγραμμα σπουδών της Γεωπονικής επιστήμης στα Πανεπιστήμια και στα Κολλέγια

Ολλανδία

αναπτύχθηκε η κοινωνιογραφία για να δώσει μια κοινωνική διάσταση στην ανθρωπογεωγραφία της Γερμανίας

πρώην Σοβιετική Ένωση

το "αγροτικό πρόβλημα" μελετάται από τους προεπαναστατικούς χρόνους (πριν το 1917) και συγκεντρώνονται σημαντικές πληροφορίες σε 4.000 τόμους, για τη χωρική μικροεκμετάλλευση, που αποτελούσε την τυπική οικονομική και κοινωνική μονάδα της υπαίθρου

Διαφέρει από την αγροτική κοινωνιολογία

ΗΠΑ

Μεταπολεμική Ευρώπη

σε θεματολογία

σε μεθοδολογία

Γιατί η αγροτική κοινωνιολογία άρχισε να αναπτύσσεται μετά από τον 2ο παγκόσμιο πόλεμο στην Ευρώπη;

σελ. 1.10

Μετά το 1940

οι κοινωνικές αλλαγές στην Ευρώπη συνέβαιναν με μεγάλη ταχύτητα

δημιουργήθηκε η ανάγκη

πιο συστηματικής γνώσης

της κοινωνικής ζωής

της οικονομικής ζωής

για πιο ισορροπημένη αναπτυξιακή πολιτική

μεταξύ

αστικού τομέα

αγροτικού τομέα

για να αναπτυχθεί

ΠΡΕΠΕΙ

να στηριχθεί σε στοιχεία που

συγκετρώνονται επί τόπου

αναλύονται με στατιστικές μεθόδους

Μετά το 1940

οι αλλαγές στη γεωργία και στην αγροτική ζωή στην Ευρώπη, συνέβαιναν με μεγάλη ταχύτητα

διαπιστώθηκε ότι ΔΕΝ αντιμετωπίζονται τα προβλήματα

στις κρατικές Υπηρεσίες Γεωργικών Εφαρμογών

μόνο με τεχνικά μέσα

μόνο με οικονομικά μέσα

αλλά και με τη βοήθεια

της κοινωνιολογίας

και

της ψυχολογίας

ΣΥΜΟΥΛΟΙ

σε αγροτικές κοινότητες

σε αγροτικούς συνεταιρισμούς

σε εθελοντικούς οργανισμούς

Δυτική Ευρώπη

Ανατολική Ευρώπη

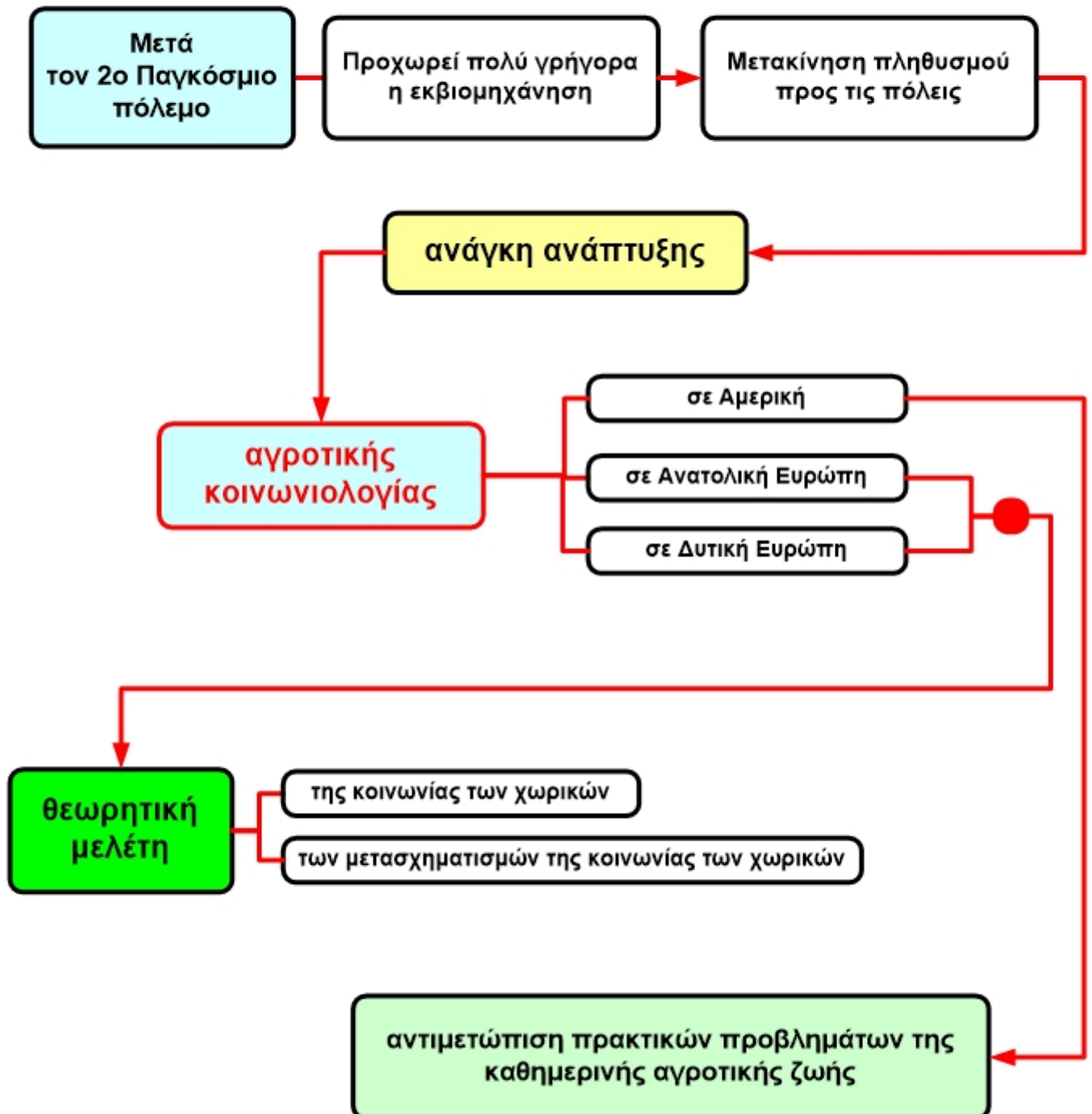
Πολωνία

Γιουγκοσλαβία

Τσεχοσλοβακία

Γιατί αναπτύχθηκε μετά τον 2ο παγκόσμιο πόλεμο η ανάγκη μελέτης της αγροτικής κοινωνιολογίας και πού εστιάστηκε;

σελ. 1.12

Πότε άρχισε η ανάπτυξη της αγροτικής κοινωνιολογίας στην Ελλάδα;

σελ. 1.13

Μετά το 1950

Αρχίζει η μελέτη του αγροτικού χώρου στην Ελλάδα

Αρχή της δεκαετία του 1960

ίδρυση

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

ειδικότητες στελεχών

αρχικά

άγγλοι

γάλλοι

αμερικάνοι

στη συνέχεια

έλληνες

κοινωνικοί ανθρωπολόγοι

ανθρωπογεωγράφοι

κοινωνιολόγοι

Κοινωνικοί
ανθρωπολόγοι

μελέτησαν

μικρές αγροτικές κοινότητες,
έως 500 κατοίκους

έδωσαν

στοιχεία για τη ζωή του μικρού
ελληνικού χωριού

Ανθρωπογεωγράφοι

μελέτησαν

μεμονωμένες κοινότητες

ευρύτερες γεωγραφικές περιοχές

έδωσαν

χαρακτηριστικά
της γεωργικής
τους οικονομίας

μέγεθος γεωργικών
εκμεταλλεύσεων

πολυτεμαχισμός

συστήματα
καλλιέργειας

δημογραφική
σύνθεση του
πληθυσμού

φύλλο

ηλικία

Στοιχεία για το
μεταναστευτικό
φαινόμενο

Κοινωνιολόγοι

κυρίως Έλληνες

μελέτησαν

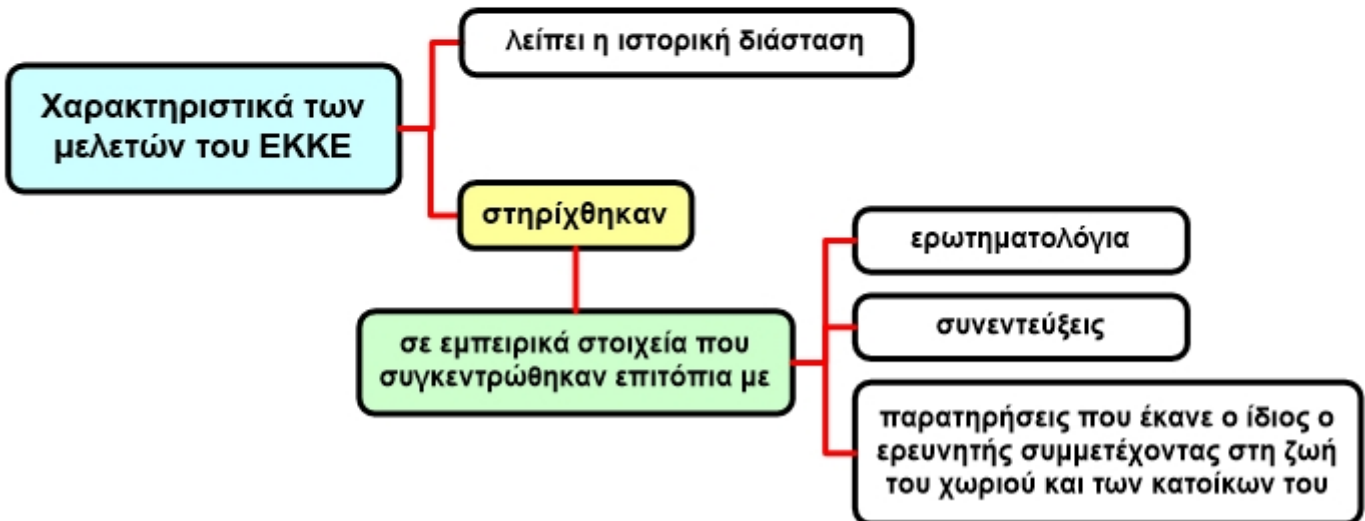
επίδραση της εκβιομηχάνησης στην
κοινωνική θέση της αγρότισσας

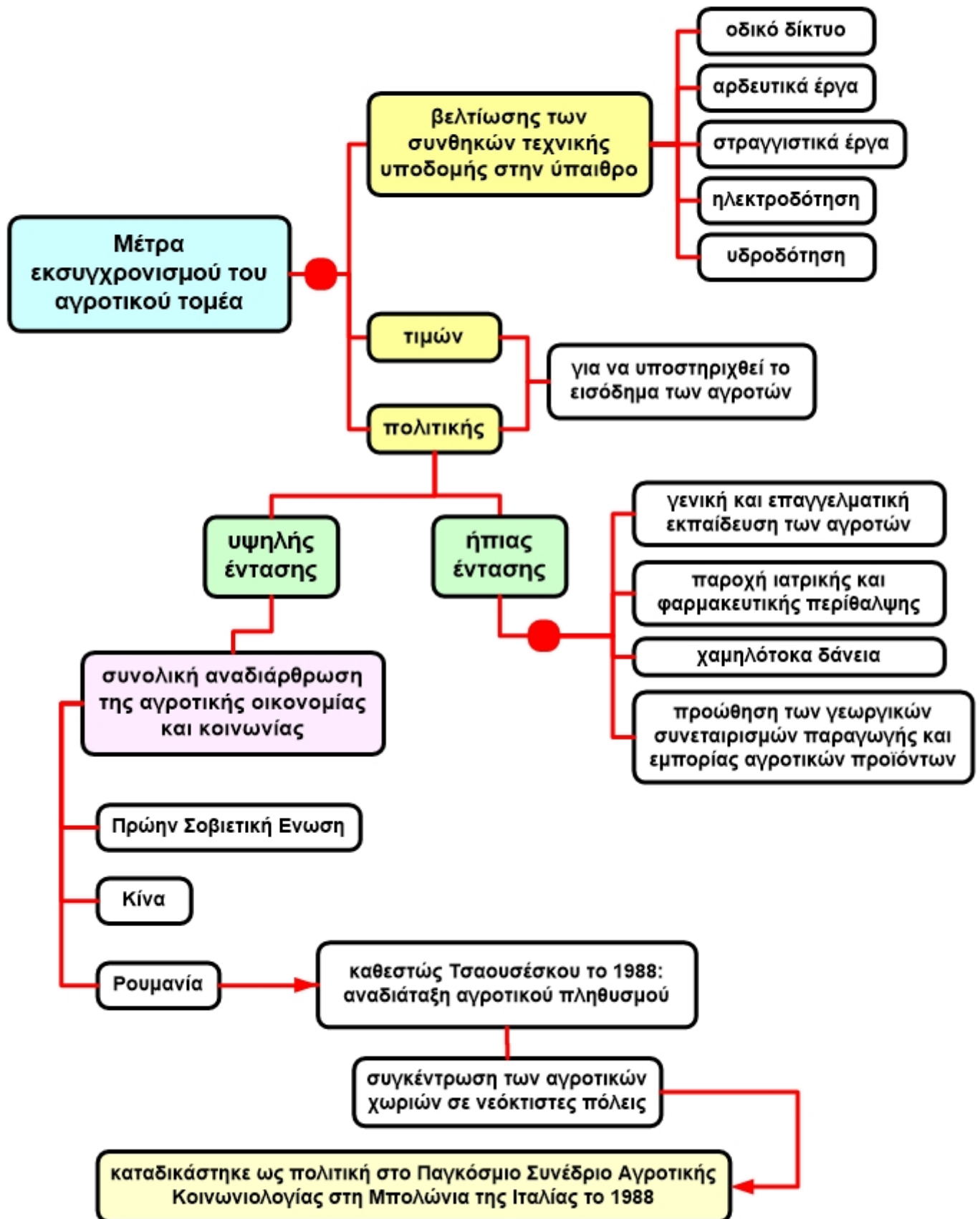
κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις
από την εισαγωγή νέας τεχνολογίας

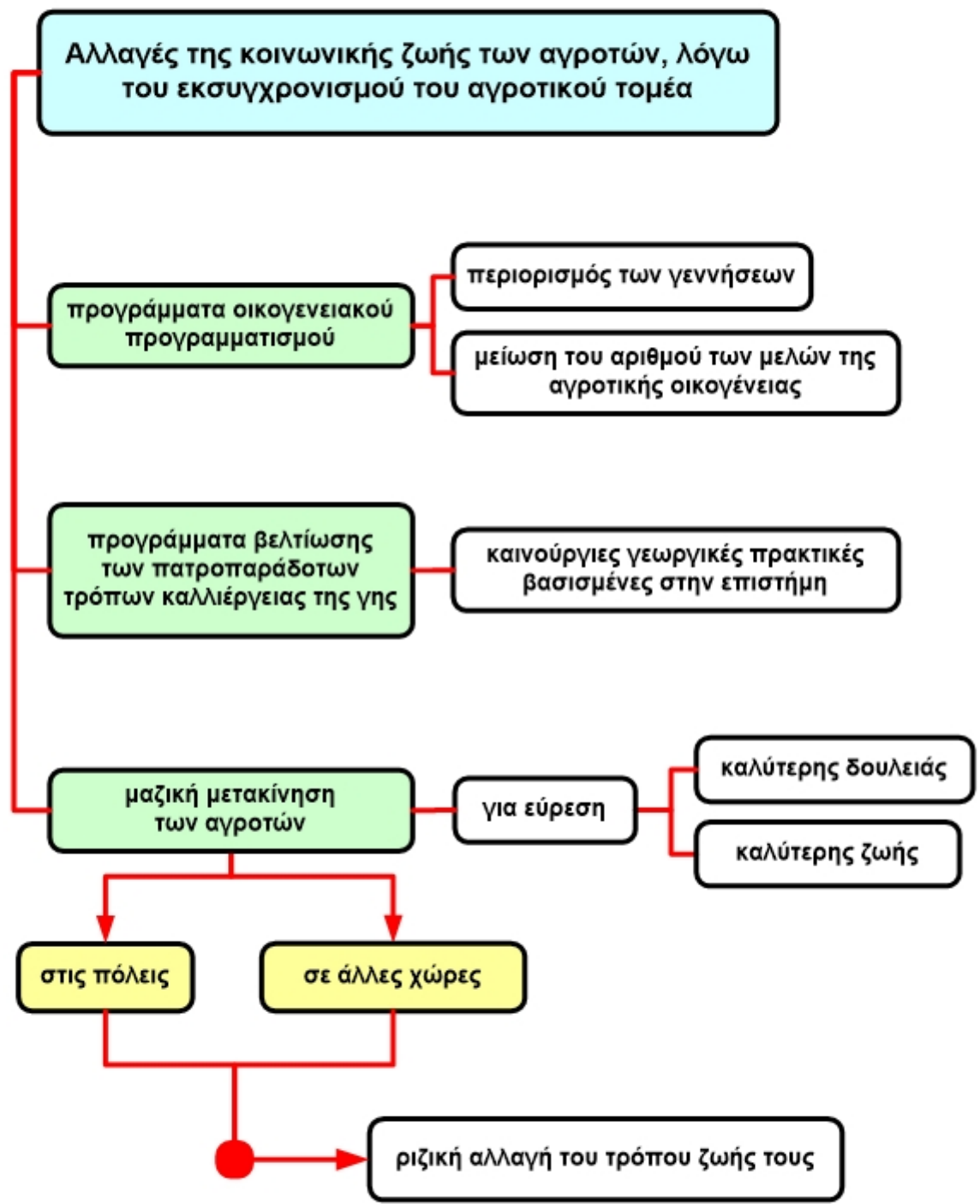
καταναλωτική συμπεριφορά των
αγροτών

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των μελετών που έγιναν από τα στελέχη του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών;

σελ. 1.15

Διαφορετική ταχύτητα εξέλιξης των κοινωνικών αλλαγών, των αγροτικών κοινωνιών, λόγω της βιομηχανικής ανάπτυξης

εντός της ίδια χώρας

μεταξύ διαφορετικών περιφερειών

μεταξύ κοινοτήτων της ίδιας περιφέρειας

φαινόμενα ερήμωσης περιοχών, σε περιπτώσεις σημαντικής μείωσης του αγροτικού πληθυσμού

μεταξύ διαφορετικών χωρών

βιομηχανικά

αναπτυγμένων

αναπτυσσόμενων

υπανάπτυκτων

Αιτίες

διαφέρουν άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο, ανάλογα με τη χώρα και την περιοχή

Ορισμοί της αγροτικής κοινωνίας

όσοι ασχολούνται με τη γεωργία

λόγω της κοινής τους ενασχόλησης

αναπτύσσουν

παρόμοιες αντιλήψεις

ανάλογες κοινωνικές αξίες

παρόμοιες στάσεις ζωής

παρόμοιους κοινωνικούς θεσμούς (π.χ. Οικογένεια)

ανάλογα με τον πληθυσμό των κοινοτήτων

Αγροτικές

από 1000 έως 5000 κάτοικοι

Μη αγροτικές

πάνω από 5000 κάτοικοι

Αγρότες

ΔΙΑΦΕΡΟΥΝ

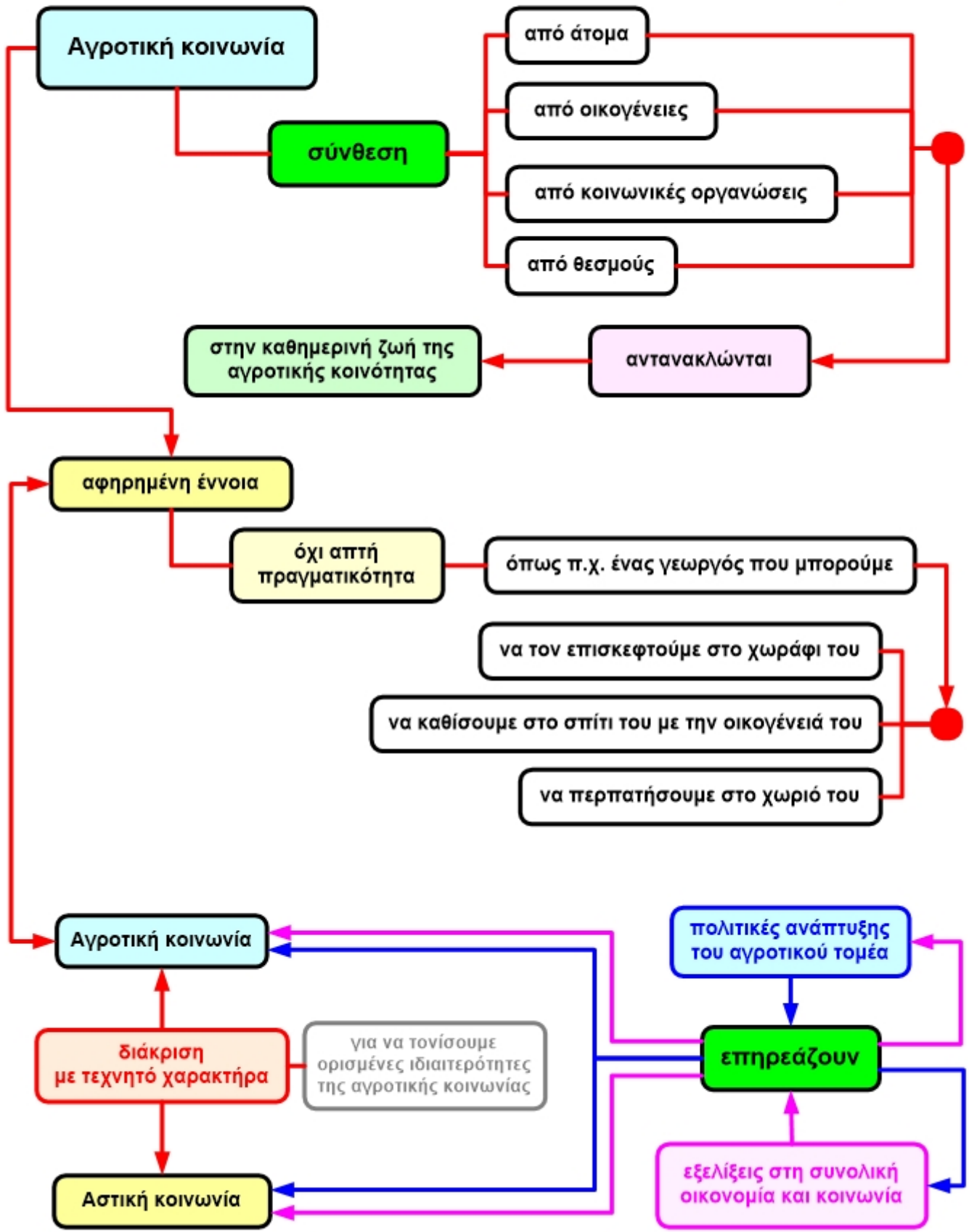
γιατί έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής

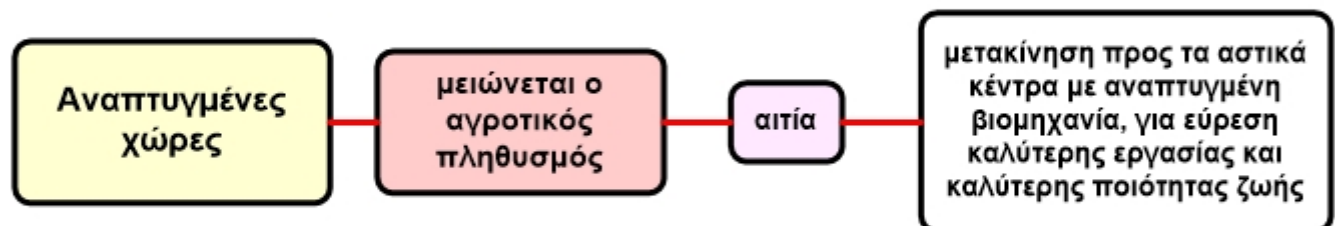
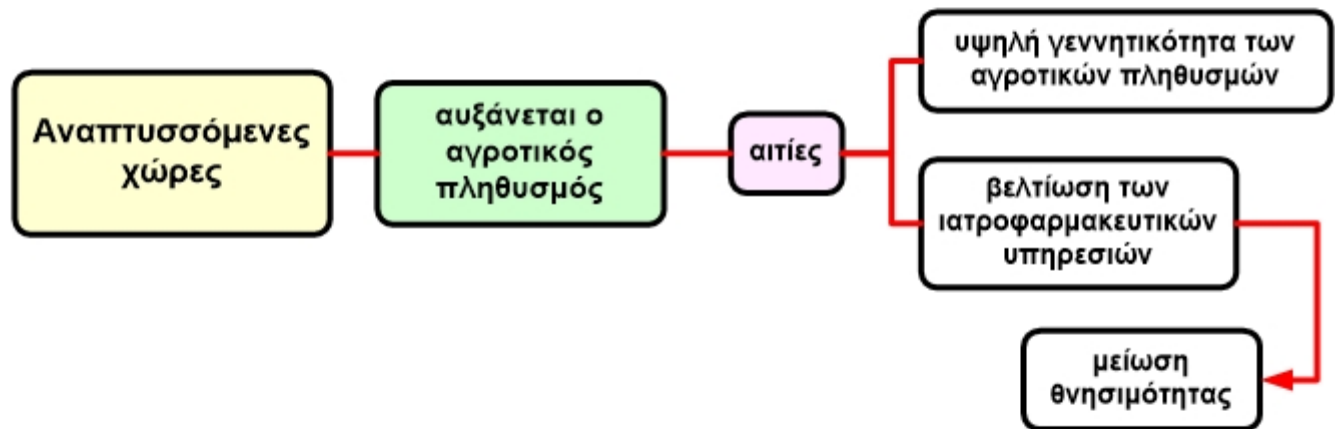
Κάτοικοι πόλης

ακόμα και σε αναπτυγμένες κοινωνίες, όπου η τάση είναι η άμβλυση των διαφορών

Γιατί η διάκριση μεταξύ αγροτικής και αστικής κοινωνίας έχει τεχνητό χαρακτήρα;

σελ. 1.20

Πώς μεταβλήθηκε ο αγροτικός πληθυσμός στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια;

σελ. 1.22

Από το 2001 έως το 2020
ο αγροτικός πληθυσμός στην Ελλάδα μειώθηκε 38%

Περιφέρεια - NUTS M*	Σύνολο απασχολούμενων (χιλ.)			Απασχολούμενοι σε γεωργία, δασοκομία και αλιεία (χιλ.)			Απασχολούμενοι σε γεωργία, δασοκομία και αλιεία επί του συνόλου απασχολούμενων	
	2020	2001	Μεταβολή 2001/2020	2020	2001	Μεταβολή 2001/2020	2020	2001
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	203,6	235,0	-13%	41,8	76,7	-45%	21%	33%
Κεντρική Μακεδονία	638,8	712,3	-10%	72,2	118,8	-39%	11%	17%
Δυτική Μακεδονία	87,1	103,3	-16%	16,1	19,0	-15%	19%	18%
Ήπειρος	108,8	120,7	-10%	15,0	25,7	-42%	14%	21%
Θεσσαλία	252,1	276,0	-9%	48,2	81,4	-41%	19%	29%
Ιόνια Νησιά	72,1	82,1	-12%	7,3	20,2	-64%	10%	25%
Δυτική Ελλάδα	216,6	261,8	-17%	52,1	84,8	-39%	24%	32%
Στερεά Ελλάδα	188,9	194,3	-3%	37,6	43,6	-14%	20%	22%
Αττική	1.471,7	1.550,6	-5%	11,8	20,1	-41%	1%	1%
Πελοπόννησος	213,9	218,7	-2%	52,9	78,0	-32%	25%	36%
Βόρειο Αιγαίο	72,8	68,2	7%	9,8	12,1	-19%	13%	18%
Νότιο Αιγαίο	117,6	118,6	-1%	6,4	7,9	-19%	5%	7%
Κρήτη	231,5	260,4	-11%	40,6	78,0	-48%	18%	30%
Σύνολο χώρας	3.875,5	4.202,1	-8%	412,0	666,3	-38%	11%	16%

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες Χρονοσειρές (1981-2020), Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Για την ερμηνεία της κίνησης των ανθρώπινων κοινωνιών

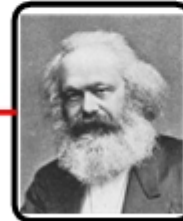
Χρησιμοποιήθηκαν οι έννοιες

Τέλος 19ου αιώνα

ανάπτυξη

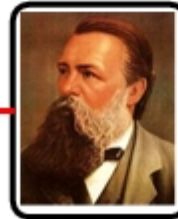
πρόοδος

Μαρξ

1870

Ένγκελς

Μέσα 20ου αιώνα

κοινωνική αλλαγή

Σοροκίν

1941

Τόινπι

1946

21ος αιώνας

Μελέτη του status quo

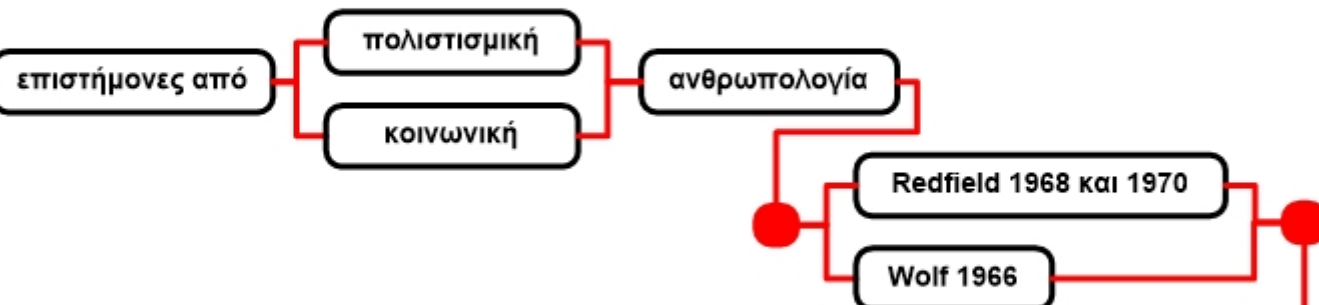
Όχι ευρεία μελέτη της κοινωνικής αλλαγής

Μελέτη κοινωνικών αλλαγών σε περιορισμένο τόπο και χρόνο

Ποια είναι η άποψη των ανθρωπολόγων για την εξέλιξη των αγροτικών κοινωνιών;

σελ. 1.24

Η άποψη των ανθρωπολόγων του 20ου αιώνα για την εξέλιξη των αγροτικών κοινωνιών

συμπέρασμα

η εξέλιξη των αγροτικών κοινωνιών είναι

μια συνεχής διαδικασία, που οδηγεί

1ο στάδιο:
πρωτόγονη κοινωνία

2ο στάδιο:
κοινωνία των χωρικών

3ο στάδιο:
σύγχρονη κοινωνία

περιλαμβάνει και γεωργούς
σε κυμαινόμενο ποσοστό,
ανάλογα με τη χώρα

Γιατί οι τεχνολογικές συνθήκες στη γεωργική παραγωγή, προσδιόρισαν τις μορφές της αγροτικής κοινωνικής ζωής;

σελ. 1.25

Δύο επίπεδα εξέλιξης των αγροτικών κοινωνιών

ανάλογα με τα επίπεδα τεχνολογίας που χρησιμοποιούνται στη γεωργική παραγωγή

Τσαούσης, 1970

κατώτερο επίπεδο τεχνολογίας

χρησιμοποιείται η ανθρώπινη και η ζωική δύναμη

ανώτερο επίπεδο τεχνολογίας

εκμηχάνιση της γεωργίας

λιπάσμα, φυτοφάρμακα

με την έναρξη της βιομηχανικής επανάστασης

διακρίθηκαν τα συστήματα της κοινωνικής οργάνωσης

η πρωτόγονη κοινωνία

η κοινωνία των χωρικών

η βιομηχανική ή σύγχρονη κοινωνία

Πρωτόγονη κοινωνία

πότε;

μεταξύ 8.000 και 5.000 π.Χ.

χαρακτηριστικά

μέγεθος

μικρό σε έκταση

σχέσεις με τον «έξω κόσμο»

γεωγραφική απόμόνωση
έλλειψη συγκοινωνιών

οικονομική απόμόνωση
απουσία εμπορίου

κοινωνική και πολιτιστική
απομόνωση

είναι αυτάρκης, καταναλώνει όσα παράγει

η παράδοση (προφορικός λόγος) και η συλλογική αλληλεγγύη
σημαντικοί παράγοντες της καθημερινής διαβίωσης

Κοινωνία των χωρικών

Πότε;

μεταξύ 5.000 και 4.000 π.Χ.

μεταξύ της πρωτόγονης και της βιομηχανικής κοινωνίας

με την εμφάνιση του φαινομένου της πόλης

χαρακτηριστικά

σταδιακά η χωρική κοινότητα και ο χωρικός εντάσσονται στην επιρροή της πόλης, που ολοένα και δυναμώνει

οι χωρικοί προσδιορίζονται από

τον δεσμό τους με τη γη, που έχει συναισθηματικό χαρακτήρα

την απασχόλησή τους με τη γεωργία

που αποτελεί έναν τρόπο ζωής

που αποσκοπεί στην αυτοσυντήρηση και στην αυτάρκεια

Βιομηχανική - σύγχρονη κοινωνία

πότε;

με την αρχή της βιομηχανικής επανάστασης

από τις αρχές 19ου αιώνα, δηλ. από το 1.800 και μετά

χαρακτηριστικά

ο σύγχρονος γεωργός παίρνει τη θέση του χωρικού

σχέση με τη γη

οικονομική

όχι συναισθηματική

η γεωργία γίνεται μια μορφή επιχείρησης

από την καλλιέργεια της γης, ο γεωργός προσδοκά

το κέρδος

όχι την επιβίωση και την αυτοσυντήρησή του